

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ

INFORMAL EDUCATION AS A MODERN PHENOMENON

Стаття присвячена дослідженню феномена «неформальна освіта» в умовах сьогодення. Автор визначає сутність терміну та подає його тлумачення як такого типу освіти, що здобувається поза межами освітніх програм закладів освіти, натомість вдало доповнює когнітивний та діяльнісний компоненти готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Підкреслено, що неформальна освіта здобувається і громадянами, які не задіяні у системі формальної освіти, або вже працюючими практиками, які бажають самовдосконалюватись. На сьогодні в Україні існують можливості для здобуття безкоштовної неформальної освіти і за оплату з відповідним отриманням свідоцтва, сертифікатів тощо.

Визначено різницю між формальною та неформальною освітою, схарактеризовано переваги обох форм здобуття освіти в сучасних умовах розвитку суспільства, виходячи з соціально-економічної ситуації в країні та умови повномасштабного вторгнення країни-агресора.

Автором визначено провідні завдання неформальної освіти, зокрема: підвищення рівня якості освіти загалом; підвищення рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців та практиків; розширення освітніх можливостей для громадян; збагачення індивідуального досвіду всіх категорій громадян в незалежності від ступеня залучення до формальної освіти.

До найбільш популярних форм та методів неформальної освіти зараховано: тренінги та хакатони, майстер-класи, семінари (наукові, методичні) та практикуми, майстерні, курси, вебінари, фестивалі, конференції тощо.

Автором проаналізовано провідні освітні платформи, де наразі є можливість здобути неформальну освіту, у тому числі, майбутнім педагогам. Серед найбільш популярних: Prometheus, Coursera, Ed-era, Pifagor та ін., що сприяють розширенню знань й уявлень майбутніх педагогів, формуванню важливих в сучасних умовах навичок.

Визначено, що формальна освіта у майбутньому набиратиме все більшої популярності, особливо в дистанційному форматі, відбудеться розширення напрямів, за якими такий вид освіти буде можливим, удосконаляться форми та методи неформальної освіти.

Ключові слова: освіта, формальна освіта, неформальна освіта, завдання неформальної освіти, форми та методи неформальної освіти.

The article is devoted to the study of the phenomenon of «informal education» in today's conditions. The author defines the essence of the term and presents its interpretation as a type of education that is obtained outside the educational programs of educational institutions, instead, it successfully complements the cognitive and activity components of the readiness of future specialists for professional activity. It is emphasized that non-formal education is acquired by citizens who are not involved in the formal education system, or by already working practitioners who wish to improve themselves. Today, in Ukraine, there are opportunities for obtaining free informal education and for payment with the corresponding receipt of a certificate, certificates, etc.

The difference between formal and informal education is defined, the advantages of both forms of education in modern conditions of social development are characterized.

The author defines the leading tasks of non-formal education, in particular: raising the level of the quality of education in general; increasing the level of competitiveness of future specialists and practitioners; expansion of educational opportunities for citizens; enrichment of the individual experience of all categories of citizens, regardless of the degree of involvement in formal education.

The most popular forms and methods of informal education include: trainings and hackathons, master classes, seminars (scientific, methodical) and workshops, workshops, courses, webinars, festivals, conferences, etc.

The author analyzed the leading educational platforms, where there is currently an opportunity to acquire informal education, including for future teachers. Among the most popular: Prometheus, Coursera, Ed-era, Pifagor and others.

It is determined that formal education will gain more and more popularity in the future, especially in the distance format, and there will be an expansion of the directions in which this type of education will be possible.

Key words: education, formal education, informal education, tasks of informal education, forms and methods of informal education.

УДК 037.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/66.19>

Богданов С.С.,

аспірант кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку
Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформаційні процеси, що відбуваються на макрорівні у світі, неодмінно торкаються всіх галузей, у тому числі, освіти. Україна не є винятком, оскільки зміни відбуваються на всіх освітніх рівнях, з'являються нові форми здобуття освіти відповідно до інноваційних тенденцій. Однією з таких є неформальна освіта, яка сьогодні визнана на законодавчому рівні та активно реалізується в системі вищої освіти. Вважаємо, що активне дослідження сутності неформальної та інформальної освіти пов'язано із стрімкими змінами

у суспільстві, коли офіційна освіта не завжди встигає за новітніми тенденціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблеми реалізації неформальної освіти присвячено сьогодні розвідки О. Баніт, О. Головка Г. Козаченко, О. Оніщенко, Н. Павлик, Л. Рут'ян, О. Самодумської тощо. З іншого боку, сутність і зміст неформальної освіти ще потребують додаткового вивчення, особливо, коли мова йдеться про майбутніх педагогів, оскільки саме для них важливою є самоосвіта й самовдосконалення протягом усього періоду професійної діяльності.

Отже, **мета** статті полягає у теоретичному аналізі феномену «неформальна освіта».

Матеріали та методи, що використано нами під час роботи презентовано теоретичними методами, а саме: аналіз наукової літератури, синтез, узагальнення, класифікація для визначення сутності досліджуваного явища та подальших перспектив дослідження.

Логіка дослідження передбачає аналіз дефініції «неформальна освіта». Зупинимось на нормативних документах, зокрема ЗУ «Про освіту», де неформальна освіта визначається як «освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій» [2].

Зауважимо, що у довідковій літературі визначення означеного терміну відсутнє. Натомість, «неформальний» з лексичної точки зору – такий, що невизнаний офіційно (коли мова йдеться про певні об'єднання людей). Але як було зазначено вище, неформальна освіта визнається сьогодні на державному рівні і здобувачі мають можливість перезарахувати певні освітні компоненти, або бали за ті чи ті теми у межах дисциплін на підставі різних сертифікатів, свідоцтв, отриманих під час опанування курсів поза межами освітніх закладів. Синонімічними та дотичними до терміну «неформальна освіта» є «освіта дорослих», «освіта впродовж життя».

Сучасні науковці по-різному тлумачать категорію «неформальна освіта»:

– гнучке / живе новоутворення (SOFT-system), що наповнює формальне навчання актуальними інноваціями, додатковими ресурсами для розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців [5, с. 154];

– освіта, що сприяє формуванню громадянського суспільства шляхом задоволення культурно-освітніх потреб та адаптації різних категорій дорослих до конкретних виробничих й економічних умов регіонів, формування специфічної соціально-економічної поведінки особистості, сприяння саморозвиткові, самореалізації особистості шляхом активної громадської, волонтерської діяльності і творчого самовираження у різних галузях, набуття індивідуального соціального досвіду [1, с. 3].

Як бачимо, неформальна освіта є такою, що здобувається поза межами освітніх програм вишів, натомість вдало доповнює когнітивний та діяльнісний компоненти готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Нам імпонує думка О. Аніщенко, Л. Лук'янової, С. Прийма: «неформальна освіта найбільшою мірою здатна задовольнити освітні потреби

різних груп населення, є важливим складником соціалізації індивіда, допомагає опанувати нові соціальні ролі, сприяє духовному розвитку, самоосвіті й самовихованню» [1, с. 3–7].

До провідних завдань неформальної освіти науковці (О. Аніщенко, О. Головка, Л. Лук'янова, Н. Павлик, С. Прийма) зараховують:

- підвищення рівня якості освіти загалом;
- підвищення рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців та практиків;
- розширення освітніх можливостей для громадян;
- збагачення індивідуального досвіду всіх категорій громадян в незалежності від ступеня залучення до формальної освіти [4; 5, с. 154].

Н. Павлик виокремлює цінності неформальної освіти, пріоритетними з яких є: рівність, полілогічність, сприятлива атмосфера, громадянська і соціальна активність, особиста відповідальність, взаємодія та взаємодопомога, добровільність і свобода [5, с. 155].

До провідних форм та методів неформальної освіти на сучасному етапі становлення педагогічної науки зараховують:

- тренінги та хакатони (О. Головка);
- майстер-класи;
- семінари (наукові, методичні) та практикуми (Н. Павлик);
- майстерні (Н. Павлик);
- курси, вебінари;
- фестивалі (Н. Павлик) тощо.

Зауважимо, що в сучасних реаліях повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію незалежної української держави неформальна освіта набуває все більшого розповсюдження, оскільки чимало громадян намагаються перевчитися, або стати більш конкурентоспроможними в умовах соціально-економічної кризи, або просто обирають навчання як психологічний засіб подолання стресу, як певну опору та ресурс для себе.

Аналіз праць сучасних дослідників дає можливість визначити особливості неформальної освіти в Україні, зокрема:

- різноманітність форм та методів: неформальна освіта може бути здійснена через різноманітні формати, такі як майстер-класи, тренінги, семінари, воркшопи, лекції, гуртки, курси тощо. Такі методи часто орієнтовані на практичні навички та можуть мати інтерактивний формат;
- широкий спектр тематик: неформальна освіта охоплює різноманітні теми, включаючи розвиток навичок у галузі технологій, бізнесу, мов та культур, особистісного зростання, лідерства тощо, що дозволяє майбутнім педагогам суттєво розширювати власний світогляд;
- громадська ініціатива: багато неформальних освітніх програм створюються та реалізуються

громадськими організаціями, неприбутковими організаціями, активістами та волонтерами;

– доступність: завдяки розвитку технологій неформальна освіта може бути доступною онлайн, через вебінари, відеоуроки, онлайн-курси та платформи для самостійного навчання з будь-якого гаджету, у будь-якій точці світу;

– розвиток критичності мислення: більшість програм неформальної освіти спрямовані на розвиток критичного мислення, творчості, самостійності та інших ключових навичок, які можуть не завжди бути відображені в традиційній освіті;

– гнучкість та індивідуальний підхід: програми неформальної освіти зазвичай більш гнучкі та можуть пропонувати індивідуальний підхід до кожного учасника, враховуючи його потреби та інтереси, а також часовий фактор;

– розвиток інновацій: через свою гнучкість, неформальна освіта поступово стає площиною для впровадження новаторських підходів у навчанні, тестуванні нових методик та ідей.

Неформальну освіту сьогодні можна здобути, використовуючи відкриті ресурси, де чимало курсів є безкоштовними. Виокремимо ті з них, які стануть у нагоді майбутньому педагогу (див. таблицю 1).

Таким чином, неформальна освіта сьогодні набуває все більшого масштабу та поширення серед здобувачів освіти, зокрема педагогічного профілю, та й серед практиків. Це пояснюється низкою переваг: доступність, простота сприйняття матеріалу, зручність у часі, візуалізація тощо. Вважаємо, що інтеграція формальної та неформальної освіти дозволить підвищити рівень якості освіти в Україні загалом, а у майбутньому формальна освіта набиратиме все більшої популярності, особливо в дистанційному форматі, відбудеться розширення напрямів, за якими такий вид освіти буде можливим, удосконаляться форми та методи неформальної освіти.

Перспективи подальших наших розвідок убачаємо у характеристиці сутності провідних методів неформальної освіти для майбутніх педагогів.

Таблиця 1

Відкриті платформи для отримання неформальної освіти для майбутніх педагогів

Назва	Характеристика
insha-osvita.org	– громадська організація, на платформі якої є курси для освітян за німецькою програмою «Theodor Heuss Kolleg».
prometheus.org.ua	– українські платформи, що забезпечують майбутніх педагогів та педагогів-практиків можливістю реалізувати право у здобутті неформальної освіти безкоштовно з підтвердженням результатів у вигляді сертифікату; навчання супроводжується лекційним матеріалом, додатковими матеріалами, гнучка система накопичення балів, доступність у будь-який час.
www.ed-era.com	
www.coursera.org	– іноземна платформа, де наразі зареєстровано більше 25 млн. осіб, а партнерами є провідні університету світу; є курси платні та безкоштовні курси, є з українськими субтитрами; під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну для українських громадян платформа відкрила безкоштовний доступ до певних курсів; завдання та лекції надсилаються на пошту.
https://pifa.com.ua	– портал для освітня, де можна пройти безкоштовні курси більше, ніж по п'ятдесяті напрямках та підвищити кваліфікацію. Натомість, курси є платними.
learnlifelong.net	– платформа для неформальної освіти, що реалізується в Україні за підтримки Представництва DVV International, Міжнародного Центра Неформальної Освіти та Української Асоціації освіти дорослих.
osvita.diia.gov.ua	– національна українська платформа для розвитку цифрової грамотності громадян.
udemy.com	– міжнародна платформа, що дозволяє розвивати soft skills, важливі життєві навички; має чимало категорій, зокрема: бізнес та підприємництво, мистецтво, здоров'я, мови, музика тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд XXI століття. Рідна школа. 2017. № 11-12. С. 3–7.
2. Про освіту: Закон України № 38-39, ст. 380 / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Зінченко С. Неформальна освіта та самоосвіта як підґрунтя успішної професійної самореалізації викладачів вищих навчальних закладів мистецького напрямку URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nivoo/2010_4/34.pdf.
4. Головка О. Формування демократичної культури майбутніх менеджерів освіти засобами неформальної освіти. дис. канд.пед.н. 015 – Професійна освіта. Полтава, 2023. 269 с.

5. Павлик Н.П. Концептуальні засади реалізації науковометодичного інструментарію неформальної освіти у професійній підготовці. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи: колективна монографія / кол. авт.; голов. ред. О.В. Кендюхов, В.В. Любарець, Н.В. Бахмат. Київ: Міленіум, 2020. 310 с.
6. Павлик Н.П. Технології, методики, методи та техніки неформальної освіти. Сучасні соціальні технології в освіті. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2018. С. 148–193.
7. Павлик Н.П. Характерологічні ознаки неформальної освіти: соціальнопедагогічний підхід. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2015. № 2. С. 160–170.